

Jerzy Błażejowski

50 lat Uniwersytetu Gdańskiego

*75 lat tradycji uniwersyteckich
w Gdańsku*

50 lat
Uniwersytetu Gdańskiego
*75 lat tradycji uniwersyteckich
w Gdańsku*

50-lecie
Uniwersytetu
Gdańskiego

Jerzy Błażejowski

50 lat
Uniwersytetu Gdańskiego
75 lat tradycji uniwersyteckich
w Gdańsku

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2020

Redaktor Wydawnictwa
Joanna Kamień

Projekt okładki i stron tytułowych
Karolina Johnson

Wykorzystano zdjęcia ze zbiorów:
Muzeum Uniwersytetu Gdańskiego,
Biura Promocji UG, Biblioteki UG
oraz Wydawnictwa UG

Skład i łamanie
Michał Janczewski

Publikacja sfinansowana przez Rektora Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-012-6

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Druk i oprawa:
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. 58 523 14 49, fax 58 551 05 32

SPIS TREŚCI

Przedmowa (prof. Jerzy Piotr Gwizdała)	9
Tradycje akademickie w Gdańsku	13
Uczelnie gdańskie po II wojnie światowej	21
Inicjatywy na rzecz utworzenia uniwersytetu w Gdańsku	41
Uniwersytet Gdański 1970–2020	51
1. Struktury organizacyjne/ władze Uczelni	51
2. Osiągnięcia edukacyjne	58
3. Osiągnięcia badawcze	61
4. Uprawnienia do nadawania stopni naukowych	64
5. Kształcenie i rozwój kadry	73
6. Infrastruktura budowlana	77
7. Biblioteka	87
8. Wydawnictwo	91
9. Uhonorowania	95
Wybitni absolwenci, studenci, osoby związane z UG	99
Źródła	105
Podziękowania	107
Postowie	109

PRZEDMOWA

Świętujący jubileusz 50-lecia Uniwersytet Gdański jest Uczelnią młodą, jeśli by porównać jego wiek z najstarszymi uniwersytetami w Polsce (Uniwersytet Jagielloński, 1364), Europie (Uniwersytet Boloński, 1088) czy na świecie (Uniwersytet Magnaura w Konstantynopolu, 849; Uniwersytet Al-Karawijjin w Fezie, 859). Tradycje UG sięgają roku 1945, a nawet okresu II wojny światowej, gdy powstawały fundamenty kształcenia uniwersyteckiego na Wybrzeżu, urzeczywistnione powołaniem uczelni o profilu ekonomicznym w postaci Wyższej Szkoły Handlu Morskiego (późniejszej Wyższej Szkoły Ekonomicznej – WSE) oraz humanistyczno-przyrodniczym, czyli Pedagogium (od 1946 r. Państwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, a od przetomu lat 1952/1953 Wyższej Szkoły Pedagogicznej – WSP). Utworzony w 1970 r. Uniwersytet Gdański przejął spuściznę WSE i WSP, bowiem powstał z połączenia obu uczelni, do czego w sposób symboliczny nawiązuje

zamieszczony w książce plakat, zapowiadający pierwszą inaugurację roku akademickiego na UG. O tej historii chcemy pamiętać, bowiem ważne jest to, skąd się wywodzimy. Dziedzictwem naszej *Alma Mater* są silne fundamenty tradycji akademickich w Gdańsku i choć obchodzi 50. urodziny, to jej korzenie sięgają dalej, o czym pisze prof. Jerzy Błażejowski w niniejszej książce. W momencie powstania Uniwersytet Gdański był dziewiątą tego typu uczelnią w powojennej Polsce oraz pierwszą w historii ponad tysiącletniego Gdańska.

Perspektywy rozwoju Uniwersytetu na początku lat siedemdziesiątych minionego stulecia rysowały się optymistycznie. Na przeznaczonym pod budowę kampusu terenie między Gdańskiem-Wrzeszczem a Gdańskiem-Oliwą powstały budynki Wydziałów Humanistycznego oraz Matematyki, Fizyki i Chemii. Na Kampusie Sopotkim nowy obiekt wybudowano dla Wydziału Ekonomiki Transportu. Powiększała się jakościowo i ilościowo kadra oraz liczba studentów i absolwentów, co dało się zauważyć przede wszystkim po przemianach ustrojowych w roku 1990. Ten rozwój zarówno pod względem osobowym, jak i infrastruktury wszystkich napędzał nadzieją i motywował do dalszych działań. Aktywność kolejnych władz rektorskich i kanclerzy, zaangażowanie społeczności akademickiej, ambicje naukowe kadry sprawiły, że patrząc na Uniwersytet Gdański dziś, trudno w nim odnaleźć tę Uczelnię rozproszoną po całym Trójmieście, w skromnych warunkach lokalowych. Kolejne opisane w książce plany rozbudowy Kampusu Oliwskiego, a także inwestycje w Kampus Sopotki doczekały się realizacji i możemy poszczycić się nowoczesną, doskonale wyposażoną bazą infra-

strukturalną. Uniwersytet w okresie minionych 50 lat bardzo się zmienił, rozwinął i możemy być dumni z tego dorosłego dziecka WSE i WSP. Niezmiennie jednak wierny swojej dewizie *In mari via tua* dba o morski aspekt swoich badań i aktywności.

Jubileusz to okazja do świętowania, ale i podsumowań oraz snucia planów na przyszłość. Organizowane z tej okazji konferencje, spotkania i wydarzenia kulturalne są przejawem satysfakcji z dokonań oraz radości ze wspólnie przeżytych 50 lat. Podsumowania w dedykowanych jubileuszowi publikacjach ukazują, gdzie byliśmy pół wieku temu, a gdzie jesteśmy dzisiaj. Plany na przyszłość zarysowują, co czynić i jak radzić sobie w coraz to bardziej innowacyjnym, konkurencyjnym i szybko zmieniającym się świecie. Plany te są ambitne, bo wiem, że Uniwersytet Gdański stać na wiele. Dlatego ten okres świętowania i podsumowań jest dla nas czasem dużej aktywności i motywacją do dalszych działań na rzecz naszej *Alma Mater* i całej społeczności akademickiej.

Niniejsze opracowanie, które powstało przy moim wydatnym wsparciu, ukazuje historię tradycji uniwersyteckich w Gdańsku, inicjatywy na rzecz utworzenia uniwersytetu, dzieje Uniwersytetu Gdańskiego w minionym 50-leciu, a nade wszystko napa- wające szczególną satysfakcją osiągnięcia naukowe i w zakresie kształcenia. Te sukcesy mają swoich ojców i matki, dlatego w książce zostały przywołane liczne postaci, które poprzez działalność badawczą, edukacyjną i zarządczo-administracyjną wpłynęły na rozwój Uczelni oraz zapewniły Jej godne miejsce w krajowym i międzynarodowym środowisku akademickim. Nie

można też zapominać, że wykształciło się tu kilka pokoleń wybitnych absolwentów, którzy przyczynili się zarówno do rozwoju Uniwersytetu, regionu, jak i kraju, a nawet innych części świata, podejmując pracę na odpowiedzialnych i ważnych stanowiskach w różnych instytucjach naukowych i państwowych. Są naszą chlubą i cieszę się, że ich również wspomniano na kartach książki jako ważną część historii UG.

Wierzę, że świętujący 50-lecie istnienia Uniwersytet Gdański będzie pomyślnie rozwijał się, a Jego ranga i znaczenie sięgną szczytów w hierarchii akademickiej i naukowej. Wierzę też, że uda się to zrobić dzięki wspólnym działaniom całej Społeczności Akademickiej.

Gdańsk, 3 lutego 2020 r.

Prof. Jerzy Piotr Gwizdała
Rektor Uniwersytetu Gdańskiego

TRADYCJE AKADEMICKIE W GDAŃSKU

Gdańsk, ważny ośrodek kulturalny, naukowy i gospodarczy współczesnej Polski, przez ponad tysiąc lat był i jest miastem szczególnym w nadbałtyckiej części Europy. Gdańszczanie pochodzący z różnych miejsc naszego kontynentu pracowali wytrwale na rzecz miasta, dbając o jego rozwój i pomyślność. Gdańsk, nazywany Perłą w Polskiej Koronie, zachowując swoją tożsamość, wspomagał Rzeczpospolitą w ciężkich chwilach historii. Dziwi więc, że nie w Gdańsku, lecz w Królewcu w 1542 r. z inicjatywy władcy Prus Książęcych księcia Albrechta Hohenzollerna powstała szkoła partykularna. Przygotowywała ona do studiów uniwersyteckich i została przekształcona przez tegoż władcę w 1544 r. w uniwersytet, znany jako Uniwersytet Albrechta (Alberta) w Królewcu (Albertus-Universität Königsberg). Uczelnia ta dzięki królowi Polski Zygmuntowi II Augustowi uzyskała w 1560 r. przywileje, jakie posiadała ówczesna Akademia Krakowska.

Historia Gdańska odnotowuje jednak istnienie instytucji zajmujących się nauką i kształceniem, które w czasach świetności miasta dorównywały znaczeniem ówczesnym ośrodkom akademickim. Edukacja w dawnym Gdańsku była organizowana początkowo w szkołach parafialnych, z których pierwsza (łacińska) powstała w 1350 r. przy kościele Najświętszej Marii Panny, gdy miasto było pod panowaniem zakonu krzyżackiego. Jednak szczególne znaczenie miała – założona w 1558 r., gdy miasto było częścią Królestwa Polskiego – czteroletnia szkoła partykularna, przekształcona w 1580 r. w Gdańskie Gimnazjum Akademickie, nazywane w różnych dokumentach: *Gymnasium Gedanense*, *Gymnasium Academicum sive Illustre*, *Atheneum Gedanense* (il. 1). Mieszczące się w byłym klasztorze Franciszkanów (obecnie siedziba Muzeum Narodowego w Gdańsku) Gdańskie Gimnazjum Akademickie kształciło na poziomie uniwersyteckim, a strukturą przypominało działające wówczas instytucje akademickie (zarządzał nim rektor i istniały katedry). Kilkakrotnie podejmowano próby przekształcenia Gdańskiego Gimnazjum Akademickiego w uniwersytet, między innymi za panowania króla Zygmunta III Wazy, niestety, bezskuteczne.

Mimo to właśnie z Gdańskim Gimnazjum Akademickim kojarzy się początki gdańskiej nauki. To z nim związani byli uczeni, którzy wnieśli trwały wkład do wiedzy ogólnoludzkiej, jak: Aleksander Suchten (~1520–1576/1590) – autor prawdopodobnie pierwszej w świecie *Historii chemii* oraz rozprawy *O tajemnicy antymonu*; Peter Krüger (1580–1639) – matematyk, autor dzieła *Zarys trygonometrii*, w którym sformułował twierdzenie cosinusów, także badacz magnetyzmu ziemskiego i astronom;

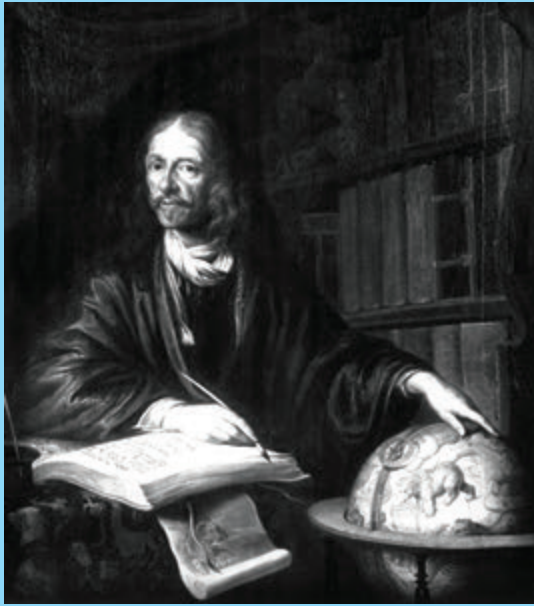
Il. 1. Budynek Gdańskiego Gimnazjum Akademickiego
(rys. Andrzej Taranek)

Jan Heweliusz (1611–1687) (il. 2) – najwybitniejszy po Mikołaju Koperniku astronom I Rzeczypospolitej, autor *Selenografii* i wielu innych dzieł, twórca używanych do dziś nazw dziewięciu gwiazdozbiorów, w tym konstelacji Tarcza wiązanej z herbem króla Jana III Sobieskiego; Israel Conradi (1634–1715) – badacz z zakresu medycyny oraz stanów skupienia materii, odkrywca zjawiska przechładzania cieczy; Jakub Teodor Klein (1685–1759) – przyrodnik, twórca systematyki świata zwierzęcego; Daniel Gabriel Fahrenheit (1686–1736) – konstruktor termometrów, twórca stosowanej do dziś – między innymi w Stanach Zjednoczonych – skali temperatury; Johann Adam Kulmus (1689–1745) – anatom i lekarz, autor podręcznika (atlasu) zatytułowanego *Tabulae Anatomicae*; Heinrich Kühn (1690–1769) –

który zajmował się techniką ważenia i wagami analitycznymi oraz jako pierwszy podał geometryczną interpretację liczb zespolonych; Daniel Gralath ojciec (1708–1767) – badacz zjawisk z zakresu elektrostatyki i oddziaływania ładunków, który 40 lat przed Charlsesem Augustinem de Coulombem (1736–1806) odkrył zdolność do oddziaływania naładowanych elektrycznie elementów, ale nie udało mu się zaproponować opisu fenomenologicznego zjawiska; Daniel Gralath syn (1739–1809) – specjalista z zakresu prawa morskiego. Profesorem Gdańskiego Gimnazjum Akademickiego pod koniec jego istnienia był Krzysztof Celestyn Mrongowiusz (1764–1855) (il. 3) – kaznodzieja i lektor języka polskiego, niestrudzony orędownik kultuwowania języka ojczystego i kultury polskiej na terenach Prus i Pomorza w porozbiorowej rzeczywistości, patron prestiżowej nagrody, którą Uniwersytet Gdański honoruje osoby wybitnie zasłużone na polu dydaktyki.

Istotną rolę w szerzeniu wiedzy odgrywały drukarnie działające w sposób ciągły od 1538 r. oraz biblioteki z założoną w 1596 r. Książnicą Rady Miejskiej. Powstała ona na bazie księgozbioru ofiarowanego miastu w 1591 r. przez Jana Bernarda Bonifacia, markiza Orii. Ważne dla nauki gdańskiej było istnienie w latach 1720–1727 *Societas Litteraria cuius symbolum virtutis et scientiarum incrementa* oraz założenie z inicjatywy Daniela Gralatha w 1742 r. *Societas Physicae Experimentalis*, pierwszego w I Rzeczypospolitej towarzystwa z zakresu nauk przyrodniczych, które zostało przemianowane w 1753 r. na Naturforschende Gesellschaft (Towarzystwo Przyrodnicze). Wszystko to świadczy, że początki tradycji akademickich w Gdańsku sięgają okresu

Il. 2. Andrzej Stroch, Portret Jana Heweliusza, 1967, olej na płótnie, depozyt w Muzeum Nauki w Oksfordzie (fotografia sprzed 1930 r., Biblioteka Gdańska PAN)

Il. 3. Krzysztof Celestyn Mrongowiusz (rys. Karolina Johnson)

przynależności miasta do Korony Polskiej i I Rzeczypospolitej, tj. lat 1466 (1454)–1793.

W okresie rozbiorów, czyli przynależności miasta do: Królestwa Prus (1793–1807), zależnego od Cesarstwa Francuskiego I Wolnego Miasta Gdańska (1807–1814), Królestwa Prus (1815–1871), Cesarstwa Niemieckiego (1871–1918) i Republiki Weimarskiej (1918–1920), niektóre instytucje o charakterze akademickim znikły. Dotknęło to też Gdańskie Gimnazjum Akademickie, które w 1817 r. zostało włączone do Szkoły Mariackiej. Powołane zostały jednak także nowe, a najważniejsze z nich to: Königliche Kunstschule (Królewska Szkoła Sztuk Pięknych, 1803), Entbindungs-Lehranstalt (Instytut dla Położnych, 1804), Handelsakademie (Akademia Handlowa, 1832) oraz wybudowana (1898–1904) i otwarta w dniu 4 października 1904 r. – za zgodą Parlamentu Prus (decyzja z dnia 16 marca 1899) i przy przychylności cesarza Wilhelma II Hohenzollerna – Königliche Technische Hochschule zu Danzig (Królewska Wyższa Szkoła Techniczna w Gdańsku). Była to uczelnia w pełni akademicka, w której – obok specjalności typowo technicznych – rozwijały się również nauki ścisłe i przyrodnicze, a nawet humanistyczne. Misję nowo utworzonej uczelni wyraził w swoim przemówieniu cesarz obecny na inauguracji pierwszego roku akademickiego: „(...) ten zakład ma tutaj istnieć i oddziaływać jako silna wieża, z której niemiecka nauka..., niemiecki duch... powinny promieniować na kraj...”. Królewska Wyższa Szkoła Techniczna w Gdańsku/ Wyższa Szkoła Techniczna w Gdańsku podlegała władzom pruskim, a następnie niemieckim do 1921 r.

Wiodącą instytucją akademicką w okresie 1921–1945 była Technische Hochschule der Freien Stadt Danzig (Wyższa Szkoła Techniczna Wolnego Miasta Gdańska), podległa władzom II Wolnego Miasta Gdańska, a od 1941 r. do końca II wojny światowej – Technische Hochschule Danzig (Wyższa Szkoła Techniczna w Gdańsku), podległa III Rzeszy. Szczególnie w okresie Wolnego Miasta Gdańska związani byli z tą uczelnią światowej renomy uczeni: fizycy – Walter Kossel (1888–1956) i Carl Ramsauer (1879–1955), biochemik – Adolf Butenandt (1903–1995), który za badania w zakresie syntezy hormonów otrzymał w 1939 r. Nagrodę Nobla (w dziedzinie chemii) oraz chemicy – Otto Ruff (1871–1939) i Wilhelm Klemm (1896–1985). W uczelni tej kształciło się wielu studentów przybyłych z Polski i pochodzenia polskiego mieszkających w Wolnym Mieście Gdańsku.

Oprócz wyżej wspomnianej uczelni akademickiej istniały na obszarze Wolnego Miasta Gdańska instytucje o charakterze edukacyjnym i badawczym oraz stowarzyszenia tworzone przez diasporę polską lub mieszkańców miasta. I tak, po założeniu Macierzy Szkolnej w Gdańsku (1921–1939) powstały Gimnazjum Polskiej Macierzy Szkolnej (1922), Polska Szkoła Handlowa Macierzy Szkolnej (1926) i przy niej Polska Wyższa Szkoła Handlowa (1929). W 1922 r. rozpoczęło działalność Towarzystwo Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku (TPNiS), z którego tradycjami identyfikuje się Gdańskie Towarzystwo Naukowe. W 1927 r. TPNiS zainicjowało wydawanie „Rocznika Gdańskiego” – najstarszego gdańskiego czasopisma polskojęzycznego, które ukazuje się do dnia dzisiejszego. W 1929 r. otwarta została Polska

Stacja Naukowa przy Towarzystwie Przyjaciół Nauki i Sztuki oraz rozpoczęło działalność Konserwatorium Polskiego Towarzystwa Muzycznego (kierowane od 1934 r. przez Kazimierza Wiłkomirskiego). W roku 1935 powołano Die Staatliche Akademie für Praktische Medizin zu Danzig (Państwową Akademię Medycyny Praktycznej w Gdańsku) na bazie szpitala miejskiego w Gdańsku, przekształconą w 1940 r. w Medizinische Akademie Danzig (Akademię Medyczną w Gdańsku).

Pod koniec II wojny światowej i po jej zakończeniu doszło do ogromnych zmian demograficznych na terenie Pomorza, a nade wszystko Gdańska. *Gros* mieszkańców tych ziem opuściło je, przemieszczając się na tereny współczesnych Niemiec. Gdańsk został zasiedlony przez przybyszów z różnych, głównie wschodnich, ziem II Rzeczypospolitej. Nowi mieszkańcy miasta odbudowali je po zniszczeniach wojennych niemal od podstaw i czynnie włączyli się w tworzenie istniejących po wojnie i obecnie uczelni. Trudno więc mówić o ciągłości tradycji akademickich w Gdańsku. Współczesne tradycje akademickie miasta są bowiem emanacją tradycji przeniesionych z różnych ośrodków akademickich II Rzeczypospolitej. Nie mniej śmiem twierdzić, że *genius loci* miał i ma ogromny wpływ na kształtowane po 1945 r. tradycje uniwersyteckie ponad tysiącletniego Gdańska.

Wydawnictwo
Uniwersytetu Gdańskiego

50-lecie
Uniwersytetu
Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-012-6